

Lukukausimaksuista vientituloa vai laatua?

9.11.2014

Hallitus esittää lukukausimaksuja ETA-alueen ulkopuolisille ulkomaalaisille opiskelijoille. Perusteluna on mm. että koulutuksesta voisi tulla merkittävä vientiala.

Vientimme on noin 57 miljardia Euroa vuodessa. Opetusministeriö osoittaa vuosittain korkeakoululle ja tutkimukseen 2,7 miljardia. Jos vaikkapa 300 miljoonaa taianomaisesti saataisiin ETAn ulkopuolisilta opiskelijoilta, joita on alle 10% koko opiskelijamäärästä, tulo olisi noin 0,5% Suomen viennistä. Koulutus on selvästi aivan liian työvaltaista, jotta siitä voisi skaalata merkittävän vientituotteen niin vientivetoisessa maassa kuin Suomi on.

On olemassa kahdenlaisia yliopistoja: niitä, jotka tarjoavat maksullista palvelua ja niitä, jotka sivistävät kansaa. Toimintatavat ovat aivan erilaisia. Jos suomalaiset yliopistoihin tuodaan maksullisuus, muutos on suuri: kaikki niiden toimintatavat ja opiskeluun liittyvät tietojärjestelmät pitää laittaa uusiksi. Muutoksesta tulee merkittäviä kustannuksia.

Yliopistoja vertailevalla QS ranking -listalla löytyvät sijalta 45 Kööpenhaminan yliopisto ja sijalta 49 Heidelbergin yliopisto, joissa opiskelu on ainakin kotimaisille opiskelijoille ilmaista. Kaikki muut 50 parhaan joukkoon rankatut yliopistot perivät ainakin nimellisiä lukukausimaksuja. Sveitsiläiset osoittavat, että 20 parhaan joukkoon on mahdollista päästä jo lähes nimellisillä 500€ lukukausimaksuilla.

Kysymys koulutusviennistä on toissijainen. On tasan yksi asia, jolla on yliverlainen merkitys kansakunnan kannalta. Se on laatu: mitä lisäarvoa yliopistosektori tähän maahan tuottaa? Auttaako maksullisuus laatua vai ei? Maksujen avulla sektorin toimintaa voi ohjata rahalla sen sijaan, että tyydytään hallinnollis-poliittiseen johtamiseen. Sosialismin romahdus 25 vuotta sitten osoitti markkinaehtoisuuden tehokkuuden verrattuna hallinnollis-poliittiseen johtamiseen. QS listat kertovat samaa kieltä.

Laadun kehittämiseksi lukukausimaksujen pitää koskea kaikkia opiskelijoita. Suomalaisille valtio voi hyvin antaa opintosetelin, jolla maksu voidaan kattaa. Laittamalla setelin ehdoksi joku minimimäärä opintopisteitä edelliselle lukukaudelle ja setelien kokonaislukumäärälle katto, suomalaistenkin opiskelusta saadaan tyhjäkäynti pois. Opiskelija voisi jopa ottaa joitakin vapaajaksoja väliin, mutta suunnitellusti. Laadun kehittämisen perussääntö on: mitä et voi mitata, et voi myöskään kehittää. Nythän tilanne on se, etteivät yliopistot edes oikein tiedä keitä siellä oikeasti opiskelee – mistä laadun kehittämisestä silloin voi edes puhua?

Järkevä valinta maksullisuudesta tai maksuttomuudesta kiteytyy tähän: halutaanko, että meillä edes joku yliopisto joskus tulevaisuudessa voisi olla 40 parhaan joukossa maailmassa? Jos halutaan, ainoa tie on maksullisuus. Jos ei haluta, sitten yliopistoja pitää kehittää nykyisellä maksuttomuuden pohjalla. Onko meillä siihen varaa? Ei rahan takia, mutta laadun? Tästä valinnasta pitäisi olla rohkeutta keskustella ilman menneen mailman päänäpintymiä – se mikä toimi ennen, ei välttämättä toimi enää globalisaation aikana. Jos maksut otetaan käyttöön, on hyvä aloittaa sveitsiläiseltä tasolta: 500€/lukukausi kotimaisilta ja ETA-laisilta ja 1000€ muilta.

Professori Raimo Kantola
Aalto Yliopisto